

СКАРБИ УКРАЇНИ

ГРАНІТНО-СТЕПОВЕ ПОБУЖЖЯ: чудо України, якому загрожує знищення

Микола Біляшівський, Ганна Коломієць, Ярослав Мовчан

Одне з чудес України – «Гранітно-степове Побужжя» – розташоване там, де Південний Буг, прорізавши річище-каньйон в Українському кристалічному щиті, виривається на Причорноморську низовину. Це – одна з найстаріших ділянок суші в Європі, яка не поринала у морські глибини десятки мільйонів років, оаза життя в степовому регіоні. І це диво ще є!

Гайдамацьке сидіння

Гранітні свідки Архейської ери

Краєвиди Південного Бугу. Фото О. Ігнат'єва

INDEX

**ГРАНІТНО-СТЕПОВЕ ПОБУЖЖЯ:
ЧУДО УКРАЇНИ, ЯКОМУ ЗАГРОЖУЄ
ЗНИЩЕННЯ**..... 1-5, 8

*Історичний аргумент щодо
«чудесності»*

Аргумент «природної чудесності»

Аргументи археологічні

Загрози і початок трагедії

**THE GRANITE-STEPPE BUH REGION:
WONDER OF UKRAINE, WHICH
IS UNDER THREAT
OF DESTRUCTION** 1-5, 8

Historical argument about "miracles"

The argument of "natural miracles"

Archaeological arguments

Threats and the beginning of the tragedy

**ЗВЕРНЕННЯ ДО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
ПЕТРА ПОРОШЕНКА З ПРИВОДУ
ЗАГРОЗИ ЗНИЩЕННЯ СВАТИНЬ
УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ЗВ'ЯЗКУ З
УХВАЛЕННЯМ УРЯДОМ УКРАЇНИ
ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ
ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ ДО
2026 РОКУ** 6-7

**APPEAL TO THE PRESIDENT OF UKRAINE
PETRO POROSHENKO ON THE THREAT
OF THE SHRINES' DESTRUCTION OF THE
UKRAINIAN PEOPLE IN CONNECTION
WITH HYDROPOWER DEVELOPMENT
PROGRAM UNTIL 2026 ADOPTION BY
THE GOVERNMENT
OF UKRAINE** 6-7

**МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ
В ГАЛУЗІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ** 7

**INTERNATIONAL COOPERATION IN THE
FIELD OF NATURE MANAGEMENT** 7

**СЕМІНАР «УРЯДОВА ПРОГРАМА
РОЗВИТКУ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ НА
ПЕРІОД ДО 2026 РОКУ:
РЕГІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ (БАСЕЙН
ПІВДЕННОГО БУГУ) – ТОЧКА
ЗОРУ ЕКСПЕРТІВ ТА ГРОМАД»**..... 7

**"GOVERNMENTAL HYDROPOWER
DEVELOPMENT PROGRAM TILL 2026":
RIVER BASIN LEVEL (SOUTHERN BUG) -
VISIONS AND OPINIONS OF LOCAL
COMMUNITIES AND INDEPENDENT
EXPERTS** 7

Цей випуск підготовлено в рамках проекту "Громадська синергія" за сприяння Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження» (<http://www.irf.ua/programs/eu/civic-synergy/>). Зміст цієї публікації виключно є відповідальністю авторів і не обов'язково відображає точку зору Європейського Союзу та Міжнародного фонду «Відродження».

Історичний аргумент щодо «чудесності» Гранітно-степового Побужжя

У 1888 р. Д. Яворницький виявив і опублікував у книжці «Запорозьке в остатках старини и преданиях народа» перелік пам'ятних з козацьких часів порогів, урочищ, островів, скель та споруд, – тобто тих частин історичного ландшафту, що берегли пам'ять про Запорозжя, зокрема про Гард. Сукупність цих одиниць рельєфу та археологічні об'єкти культурної спадщини часів Запорозької Січі і донині визначають історико-культурну цінність «Історичного ландшафту центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорізького» як видатного пам'ятного місця Вольностей Запорозьких Козаків. Ці «артефакти» стали основою сучасної символіки ново-посталої Української держави.

Так, у паспорті нерухокої пам'ятки України «Історичний ландшафт центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького», складеному М. Товкайлом, В. Ленченком, Р. Осадчим та М. Біляшівським, зазначається: «За даними Д. Яворницького, у Гарді на острові Гардовому знаходилась церква та найвідоміший на Запорозжжі рибний завод. Похідна церква в ім'я Покрови Пресвятої Богородиці, яка існувала вже у 1742 р., стояла на скельному підвищенні у нижній частині Гардового острова. Самі ж риболовецькі споруди – Старий, або Козацький Гард – перегорджували р. Південний Буг з північного боку острова уздовж нижньої забори Гардового порогу. Свідчення Д. Яворницького підтверджуються археологічними даними, здобутими у ХХ ст. У Паланковій балці розташовувався військовий табір козаків і запорозький цвинтар, залишки яких Д. Яворницький бачив на власні очі. Навпроти цієї балки існувала у запорозьців стара переправа (перевіз) через р. Південний Буг, до якої сходилися кілька великих транзитних і торговельних шляхів: Чорний Польський (Шпаків), Гардовий (Королівський), Січковий Нижчий та Керван-Юль. Поселення в Гарді та поблизу нього від XVII ст. було найзначнішим центром Вольностей Війська Запорозького на Південному Бузі. У XVIII ст. саме у цій мальовничій місцевості, багатій на природні ресурси, на давньому торговельному шляху до Молдови та балканських країн, на кордоні з володіннями Османської імперії, розташовувався адміністративний центр найбільшої і найбагатшої паланки (військово-територіальної одиниці) Запорозької Січі, якій підпорядковувались усі землі в межах річки Інгулу і Південного Бугу, що належали запорожцям. Тут здавна існувала переправа через річку Південний Буг, стояли козацька сторожа і митниця, а навколишніми балками і річковими терасами розташовувалися козацькі поселен-

ня, хутори-зимівники, діяли рибні та кінні заводи, велося сільське господарство, провадилась внутрішня і зовнішня торгівля. Завдяки праці Д. Яворницького територію пам'ятки вже у ХІХ ст. було визнано вагомим частинною української культурної спадщини».

Аргумент «природної чудесності»

Ще у 1820-х роках відомий зоолог А. Андржейовський визначав місця довкола історичного центру Буго-Гардівської паланки як наймальовничіші ландшафти на всій протяжності Південного Бугу, який він проїхав від витоків до гирла. Його думку на початку ХХ ст. підтримав відомий дослідник Й. Пачоський. Він вважав її флористично найбагатшою ділянкою природної рослинності у тодішній Херсонській губернії, яка охоплювала терени Херсонської, Миколаївської та Одеської областей сучасної України – тобто усе Північно-Західне Причорномор'я. Ґрунтуючись на цих висновках, відомий географ Г. Танфілєв дійшов висновку про потребу зберегти біоту й ландшафти цих місць для прийдешніх поколінь.

Дослідження природної цінності ландшафту пам'ятки поживалися після 1945 р. Нові види тамтешніх квіткових рослин описали М. Клоков, Ф. Гринь та інші ботаніки. Характер рослинного покриву цих теренів розкрили праці Г. Білика, В. Осичнюка, В. Ткаченка. Особливо велике значення для вивчення рослинності Гранітно-степового Побужжя мали праці В. Собка, який у своїй дисертації висловив думку щодо необхідності заповідання каньйону р. Південний Буг на всій території у зв'язку з цінністю його природних систем. Завдяки працям зазначених авторів 24 види вищих рослин, які творять естетичну та природну цінність пам'ятки, потрапили до «Червоної книги України. Рослинний світ» (1996). У 1990–2000 роках вивчення рослинного покриву теренів пам'ятки провадив О. Деркач, який визначив останні як надзвичайно цінну ботанічну територію Європи.

Чотири види рослин – мерингіо бузьку, смілку бузьку, смілку Ситника та вишню Клокова – можна побачити лише тут, вони більш ніде у світі не зростають.

Вивчення тваринного світу протягом ХХ ст. дало найбільші результати впродовж 1980–2000 років. Співробітниками Інституту зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України ґрунтовно досліджено склад фауни околиць с. Богданівка, смт Костянтинівка та м. Южноукраїнськ. Особливо плідним було вивчення фауни

Засновники:
УкрЮНЕПКОМ, редакція «Жива Україна»

Почесний редактор

Юрій Шеляг-Сосонко

Головний редактор

Ярослав Мовчан

Заступник головного редактора

Дмитро Дубина

Редакційна рада:

Алла Безусько, Микола Білоконь, Олександр Богачов, Олександр Бонь, Михайло Борисюк, Людмила Вакаренко, Оксана Виноградова, Віктор Гавриленко, Руслан Гаврилюк, Анжела Гай, Василь Гелюта, Анатолій Генов, Анатолій Гриценко, Дмитро Гулевець, Яків Дідух, Ігор Ємельянов, Іван Заєць, Наталія Заїменко, Олександр Запорозькець, Юліан Злобін, Володимир Ісаєнко, Віктор Карамушка, Юрій Колмаз, Ганна Коломієць, Тетяна Кондакова, Лідія Корбут, Ольга Крижанівська, Вероніка Маковій, Юрій Масікевич, Сергій Матвеев, Наталія Мовчан, Сергій Мосякін, Галина Музичук, В'ячеслав Олещенко, Сергій Попович, Леонід Проценко, Володимир Радченко, Ірена Рудіна, Христя Соневицька, Оксана Тарасова, Йосип Царик, Юрій Чорнобай

Редакція:

Відповідальний редактор

Антоніна Олешко

Літературний редактор

Валентина Романюк

Редактори англomовного блоку

Катерина Журбас, Олександр Гусев

Верстка

Павло Москаленко

Випуск журналу профінансовано проектом: «Розвиток гідроенергетики України – громадський аналіз в контексті євроінтеграційних процесів» (керівник проекту – Руслан Гаврилюк, Національний екологічний центр України)

Організаційна підтримка:

Олег Кохан, Інна Тимченко

Адреса: 03151 Україна, м. Київ,

вул. Донецька, 57-а, кв. 24, Інтерекосентр,
тел.: (044) 242-87-19

Електронна пошта: Interococentre@gmail.com

Відповідальність за достовірність та зміст інформації несе автор публікації. Посилання на «Живу Україну» обов'язкове.

Номер державної реєстрації:

КВ-3160 від 07.04.98

© «Жива Україна» 2017

Здано у друк 07. 09. 2017

Друк: ПП «Хімджест»,
03150, м. Київ, вул. Антоновича,
112, к.40, тел.: (044) 453-17-62

про види тварин у «Червоній книзі України. Тваринний світ» (1994) і, разом із підсумками ботанічних досліджень, остаточно визначило цінність цього пам'ятного місця з погляду охорони природної спадщини.

Аргументи археологічні

Територія надзвичайно багата на археологічні пласти: палеоліт, мезоліт, неоліт, трипільська та черняхівська культури, мідний і залізний віки, епоха бронзи, свідчення поселень кімерійців, савроматів, скіфів, ольвіополітів, римлян, давніх слов'ян. Усього в цьому регіоні, між селами Мигія і Олександрівка, виявлено 98 археологічних пам'яток. Унаслідок знищення сучасними водосховищами каньйоноподібних долин Дніпра та Дністра аналогів їм в інших районах Причорномор'я практично немає. Наукове значення цих пам'яток посилюється ще й тим, що вони розміщені в одному з найцікавіших з археологічного погляду регіонів України, що був щільно заселений протягом десятих тисячоліть, починаючи з пізнього палеоліту.

Територія тісно пов'язана також з останнім в Європі світським лицарським орденом – Військом Запорозьким Низовим та його державою – знаменитою на весь світ Запорозькою Січчю (XVI–XVIII століття). Південний Буг славився поміж запорожців як друга за значенням річка після Дніпра-Славутича. На цій території знаходився Гард – адміністративний центр Буго-Гардової паланки, найбільшої за розмірами серед територіальних одиниць Запорозької республіки. Документи «Запорозького архіву» свідчать, що риба ловилася тут у великій кількості, здебільшого цінних порід. Це підтверджують і археологічні розкопки. Місцями на річці ще й сьогодні збереглися залишки гардів (греблі для вилову риби, які склалися з великого каміння, уламків скель тощо). Пороги Південного Бугу мають місцеву назву – брояки. Із ними, як і з багатьма островами та скелями, пов'язана значна кількість запорозько-гайдамацьких легенд, переказів, вони були свідками козацьких старожитностей і бувальщин. Про минуле нам промовляють їхні назви: острів козака Мамає, Запорозька брояка, скелі «Турецький стіл» і «Пугач», Козацькі ворота тощо. Урочище «Протіч» з козацькою святиною – Протичанською скелею – було відоме в усьому запорозькому краї.

Загрози і початок трагедії

На території Гранітно-степового Побужжя ще в 1994 р. створено однойменний регіональний ландшафтний парк (РЛП), а також передбачено на законодавчому рівні розбудову Національного природного парку (НПП), однак незважаючи на існування тут об'єкта національної культурної спадщини України «Історичний ландшафт

центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького», у 2006 р. найцінніші історичні ділянки були ушкоджені. Це сталося внаслідок підняття атомниками, гідроенергетиками та водниками рівня Олександрівського водосховища в руслі Південного Бугу. Пряме втручання протягом усього 2006 року Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, Державної екологічної інспекції України, Генеральної прокуратури України так і не призвело до виконання ВП «Атоменергобуд» НАЕК «Енергоатом» численних приписів щодо усунення порушень природо-охоронного та земельного законодавств, основний з яких стосувався негайного зниження рівня Олександрівського водосховища до позначки 8,0 м.

Варто зазначити, що при цьому проігноровано п. 15 Постанови Верховної Ради України від 20.02.2003 р., № 565-ІУ «Про рекомендації парламентських слухань щодо дотримання природоохоронного законодавства», яким Кабінету Міністрів України рекомендовано вжити заходів із недопущення реалізації господарських проєктів за рахунок територій природно-заповідного фонду.

Також проігноровано рішення Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи від 19 жовтня 2005 р., №110/10. Ним визначено, що згаданий унікальний природний та історико-культурний комплекс необхідно зберегти у повному обсязі та захистити заповідним статусом створюваного НПП «Гранітно-степове Побужжя», і цей процес слід прискорити.

У листі Міністерства культури і туризму України від 12.05.2006, за № 280/24/13-06 до Національного екологічного центру України, Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та Державної служби заповідної справи України зазначено: «Віднині територія «Історичного ландшафту центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького» як пам'ятка, внесена до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, згідно зі ст. 22 та п. 3 ст. 24 Закону України «Про охорону культурної спадщини», підлягає беззастережному збереженню і не може бути знищена, змінена, або пошкоджена без спеціального дозволу центральних у сфері охорони культурної спадщини органів виконавчої влади. А згідно зі ст. 30 того ж Закону Миколаївська облдержадміністрація, зокрема й підлеглий їй РЛП «Гранітно-Степове Побужжя», Южноукраїнська міська рада, Доманівська та Арбузинська районні ради та держадміністрації зобов'язані заборонити будь-яку діяльність юридичних або фізичних осіб, що створює загрозу пам'ятці або порушує законодавство,

державні стандарти, норми і правила у сфері охорони культурної спадщини. У зв'язку з цим вони зобов'язані не допускати затоплення водами Олександрівського водосховища як всього «Історичного ландшафту центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького», так і окремих його частин...». Існує також відповідний наказ Міністра культури і туризму України (від 11.04.2006, № 173/0/16-06).

Протести Генеральної прокуратури України та Миколаївської обласної прокуратури не спонукали до відновлення законності й досі, до відповідальності ніхто з порушників не притягнений. Енергетики вказаних порушень не визнають. Судові процедури щодо оскарження громадськими організаціями законності дій атомників тривають. Водночас енергетики не визнають також незаконності своїх дій щодо порушення погодженого Мінприроди України Уточненого проєкту Ташлицької гідроакумулюючої електростанції (ТГАЕС), а також маніпуляцій і порушення процедур ухвалення рішень протягом 2002–2006 років.

У процесі громадських слухань проєктувальники ухилялися від прямих відповідей на питання про доцільність змін у проєкті ТГАЕС, зокрема пов'язаних зі встановленням гідравлічного зв'язку нижньої технічної водойми ТГАЕС з Південним Бугом та підняття рівня води в Олександрівському водосховищі до 14,7 м (а потім і до 16,9 м, а тепер планують ще й до позначки 20,7 м). При цьому вони самі визнали, що комплексних розрахунків щодо економічних ефектів від функціонування ТГАЕС в об'єднаній енергосистемі, у складі двох гідроагрегатів, від 2006 р. і досі немає. З усього цього доходимо висновку, що всі обґрунтування необхідності подальшої розбудови ТГАЕС, а також будівництва нових ГАЕС в Україні (Дністровської, Канівської та ін.) можна вважати вкрай слабкими. Незалежні експерти вважають технологію гідроакумулювання для використання її з метою згладжування пікових навантажень в об'єднаній енергосистемі неефективною, застарілою і високовитратною, а також техногенно й екологічно небезпечною. Питання законності і безпечності переведення Південно-української АЕС на практично прямоточну систему охолодження енергоблоків за рахунок води Південного Бугу енергетиками під час громадських слухань також ігнорувалося.

Таким чином, з метою впровадження екологічно загрозового та технологічно застарілого, економічно нікчемного проєкту пропонується подальше затоплення Гранітно-степового Побужжя – з його історичними та природними пам'ятками світового значення, величезним рекреаційним потенціалом. Цю трагедію знищення унікальної реліквії маємо не допустити. •

**ПОРА ЗУПИНИТИ МАНКУРТІВ ЕПОХИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТЬ, СПИТАВШИ
ПРО ЕКОНОМІКУ І ДОВКІЛЛЯ, КУЛЬТУРУ І БЕЗПЕКУ, ЕНЕРГЕТИКУ І СОВІСТЬ.
ЗБЕРЕЖЕМО ГРАНІТНО-СТЕПОВЕ ПОБУЖЖЯ ДЛЯ НАС
І НАШИХ НАЩАДКІВ, УКРАЇНИ ТА СВІТУ.**

Підписи до фото:

1 - Господар бузьких порогів.
Фото О. Ігнат'єва.
2 - Урочище "Протич"
3 - Ранкові барви Гіпаніса.
Фото О. Ігнат'єва

4 - Сон-трава Бузького Гарду.
Фото О. Ігнат'єва
5 - Смілка бузька (*Silene hypanica* Klokov)
– вузьколокальний ендемічний вид,
занесений до Червоної книги України та
Європейського червоного списку.
Фото О. Деркача

6 - Пороги Південного Бугу.
Фото О. Ігнат'єва
7 - Щуків острів. Фото О. Ігнат'єва

**КАРТОСХЕМА
ГРАНІТНО-
СТЕПОВОГО
ПУБУЖЖЯ**

The Granite-Steppe Buh region: wonder of Ukraine, which is under threat of destruction

One of the wonders of Ukraine - Granite-Steppe Buh region is located in place where the Southern Bug cutting through the river-canyon in the Ukrainian crystalline shield, breaks out into the Black Sea lowlands. This is one of the oldest land sites in Europe that has not been plunging into the sea deeps for dozens millions of years, an oasis of life in the steppe region. And this miracle is still there!

Historical argument about "miracles"

The article highlights the historical meaning of the monument's territory as an important part of the Ukrainian cultural heritage. There are four types of plants that can only be seen here, they are not growing anywhere else in the world. The territory is also closely connected with the last secular knight's order in Europe - the Zaporozhian Army and its state - the world famous Zaporozhian Sich (XVI-XVIII centuries).

The argument of "natural miracles"

In the article considered the development of scientific evaluation of Granite-Steppe Buh region. It should be underlined that statements of floristic richest of the natural area transformed to necessity of the bequest of the Southern Bug River canyon in the whole territory in connection with the value of its natural systems were emphasized by numerous famous scientists and researchers.

Archaeological arguments

The article describes rich stratigraphic characteristics of region as a lithological periods and also ages of cultural development. Territory closely related to the last in Europe secular knight's order which antiquities and legends formed the modern thresholds names.

Threats and the beginning of the tragedy

The article deals with numerous violations of environmental and land legislation on the territory of Granite-Steppe Buh region. The protests of the state bodies did not induce the restoration of legality until now; no one of the violators was brought to responsibility. Power engineers do not recognize these violations. Thus, further flooding of Granite-Steppe Buh region is a tragedy of unique relic destruction.

ЗВЕРНЕННЯ

до Президента України Петра Порошенка

з приводу загрози знищення святинь українського народу у зв'язку з ухваленням Урядом України Програми розвитку гідроенергетики до 2026 року

Шановний пане Президенте!

Уряд України своїм розпорядженням від 13 липня 2016 р., № 552-р схвалив Програму розвитку гідроенергетики України на період до 2026 року (далі – Програма).

У переліку заходів Програми зазначено будівництво великих гідротехнічних споруд, запланованих ще за радянської доби.

Головною метою Програми проголошено забезпечення «сталого» розвитку гідроенергетики, зменшення техногенного навантаження на навколишнє природне середовище. Проте це є лише гарним гаслом, яке цілковито заперечується змістом Програми.

Цей документ, нехтуючи цінностями природи, всупереч національному та міжнародному праву, має на меті повернути нас до радянських часів підкорення природи та ставить за мету відновлення «гідромонстрів», які вже відкинуті раніше як недоцільні. Власне, Уряд продовжує політику виснажливого, споживацького природокористування, що є абсолютною протилежністю взятим Україною в рамках угоди про асоціацію з ЄС зобов'язанням дотримувати принципів екобалансованого розвитку.

Уряд забув, що вода нині є найціннішим ресурсом на планеті, а для України поверхневі води ще й головне джерело водопостачання. Дбайливе ставлення до них має стати пріоритетом у діяльності Уряду та в житті кожного громадянина.

У процесі розгляду та схвалення Програми порушено не лише національне законодавство, а й низку міжнародних угод, до яких приєдналась Україна, та низку директив ЄС.

Слід наголосити, що Програма була схвалена без консультацій з експертним середовищем і громадськістю.

Наочним прикладом загроз, які таїть ця Програма, є розвиток ситуації довкола одного з її об'єктів – Канівської ГАЕС.

Компанією «Укргідробуд» уже розпочаті підготовчі роботи з будівництва об'єкта (виділено близько 0,5 млрд грн), незважаючи на те, що будівництво та експлуатація Канівської ГАЕС, без сумніву, спричинить значний негативний вплив на довкілля не тільки Канівщини, а й усього Середнього Подніпров'я. Адже всі діючі в Україні ГАЕС (у т.ч. майбутня Канівська) функціонують із порушенням

чинного законодавства, зокрема, ст. 96 Водного кодексу України (ВКУ), за якою «забороняється проектування і будівництво прямоточних систем водопостачання промислових підприємств, за винятком підприємств, які за технологією виробництва не можуть бути переведені на оборотне водопостачання».

Кожна ГАЕС є м'ясорубкою, яка за один виробничий цикл перемелює від до 40–90 % риби, що проходять крізь турбіни гідроелектростанцій, і до 99 % – зоопланктону.^{x)}

Робота Канівської ГАЕС може призвести до зсувів ґрунту, руйнування берегів Канівського водосховища, підтоплення територій, зараження питної води для Канева, Черкаса та міст, розташованих униз за течією Дніпра, розмивання Зміїних островів, які є частиною Канівського природного заповідника в зоні будівництва. Регулярне нагромадження та випуск Канівською ГАЕС води може спричинити підняття з дна Канівського водосховища 5,3 млн т донних речовин, які містять, зокрема, стронцій-90 та цезій-137. Це може призвести до підвищення радіаційного фону води нижче за течією.

Будівництво ГАЕС завдасть неправної шкоди унікальним об'єктам природно-заповідного фонду – Трахтемірівському ландшафтному регіональному парку та Зміїним островам.

Щодо ситуації на Дністрі. Побудова нових ГЕС на Дністрі докорінно змінить ландшафти й екосистеми цієї річки – унікального як для України, так і для Європи об'єкта, призведе до скорочення площ заповідних територій України, які мають увійти до Смарагдової мережі Європи та унеможливить виконання Україною взятих зобов'язань відповідно до Директиви № 92/43/ЄС. Загалом площа заповідних територій України в рази менша порівняно з країнами Європи і становить лише 6,30% території держави.^{xx)}

Про Південний Буг. Заплановане черговедіння тярівня Олександрівського водосховища на Південному Бузі до позначки +20,7 м негативно вплине на навколишнє середовище та знищить об'єкти історично-культурної спадщини державного значення. Пороги на Південному Бузі є останніми автентичними ландшафтами Війська Запорозького Низового. Згідно з Поста-

новою Кабінету Міністрів України від 3 вересня 2009 р., № 982 цей ландшафт внесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України національного значення. Знищення ландшафту центру Буго-Гардівської паланки Війська Запорозького, який має виняткову історичну цінність, порушує Закон України «Про охорону культурної спадщини» та Європейську ландшафтну конвенцію, що негативно позначиться на процесі євроінтеграції України. Знищення ключової історичної пам'ятки в той час, коли триває боротьба за територіальну цілісність і незалежність держави, суперечить національній гідності та провокує зазіхання інших країн на територію України.

Варто наголосити, що виконання Програми призведе до знищення цінної ріллі, історичних пам'яток, до примусового вигнання із прадавніх поселень тисяч і тисяч людей, створить загрози для майбутнього нашої держави, наших дітей і онуків.

Із викладеного випливає висновок:

Урядова Програма розвитку гідроенергетики України на період до 2026 року є агресивним актом стосовно українського народу. Реалізація Програми є неприпустимою!

Українська енергетика потребує розроблення нового концепту розвитку на засадах екобалансованості, з урахуванням не лише економічних чинників, а й соціальних та природоохоронних. Енергетичні програми мають аналізуватись із позицій стратегічної довкілля оцінки. Внутрішнім стрижнем ухвалення будь-яких рішень, що стосуються довкілля, має стати екоімператив. Стратегія сталого розвитку держави, її екологічної політики повинна розглядатись як документ рівня Конституції

Шановний пане Президенте!

Закликаємо Вас як гаранта дотримання Конституції України, з метою забезпечення прав громадян України на безпечне довкілля, зупинити реалізацію урядової Програми розвитку гідроенергетики до 2026 року.

Запропонувати Уряду провести публічне експертне та громадське обговорення проекту Енергетичної стратегії України із залученням наукової та екологічної громадськості з метою

вироблення шляхів розвитку енергетики, безпечних для довкілля та прийдешніх поколінь.

Порадити Уряду за основу нової редакції Енергетичної стратегії України взяти ухвалу 70-ї сесії ООН «Трансформація нашого світу: порядок денний сталого розвитку до 2030 року».

Ваше втручання не лише збереже унікальну природу України та культурну спадщину нашого народу, а й заспокоїть збурених людей з поселень, яким загрожує затоплення.

Спільними зусиллями ми маємо консолідувати український народ на захист Батьківщини як від московського

окупанта, так і на розбудову розумної та ощадливої економіки. Економіки для людей, а не для монополій, що дісталися нам у спадок від епохи СРСР.

Ухвалено конференцією ВГО Національного екологічного центру України 26.02.2017, м. Київ

Посилання:

^x) (Лист пана Афанасєва)

^{xx}) Природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pzf.menr.gov.ua/>

Докладний аналіз урядової Програми розвитку гідроенергетики України на період до 2026 року наведено на ресурсі

<http://necu.org.ua/analiz-prohramy-rozvytku-hidroenerhetykydo-2026/>

Публічна позиція НЕЦУ щодо Програми розвитку гідроенергетики до 2026 року за посиланням <http://necu.org.ua/pozytsiya-necu-schodo-prohramy-rozvytku-hidroenerhetykydo-2026/>

APPEAL TO THE PRESIDENT OF UKRAINE
PETRO POROSHENKO ON THE THREAT OF
THE SHRINES' DESTRUCTION OF THE
UKRAINIAN PEOPLE IN CONNECTION WITH
HYDROPOWER DEVELOPMENT PROGRAM
UNTIL 2026 ADOPTION BY THE GOVERNMENT
OF UKRAINE

ВИВЧАЄМО ДОКУМЕНТИ

Міжнародна співпраця в галузі природокористування

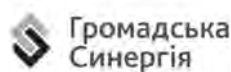
Природне довкілля та його природні ресурси є базисом розвитку будь-якої групи людей, нації чи держави. Тривалий час, в зв'язку з достатністю ресурсів на планеті та комфортністю довкілля, ці чинники не були критичними в розвитку людської цивілізації, що створило ілюзію їх неважливості взагалі. Однак, ситуація, що складається на початок нового тисячоліття, змушує переглядати фундаментальним чином як всю світоглядну систему і методологію ставлення до довкілля, практику природокористування, так і засади розвитку на всіх рівнях, та стає чинником національної безпеки держав. Серед аргументів, котрі мають насамперед братися до уваги – стан водних та біотичних ресурсів, забруднення планети, трансформація/деградація біосфери як екосистеми, зміни кліматичної системи. Так, за останні 50 років кількість доступної питної води в світі зменшилась на 60 %. Сьогодні проблеми з прісною водою мають 100 країн. Реальною є перспектива вичерпання прісної води протягом життя одного покоління, оскільки впродовж наступних 20 років кількість доступної

води зменшиться ще в два рази, і це відчуватимуть на собі понад 3 млрд людей. Ситуація потребує системного дослідження світових тенденцій та загроз, оцінки їх ролі та впливів на Україну, і адекватного реагування шляхом опрацювання сценаріїв подолання екокризи. Принциповими моментами є межа стійкості екосистем та готовність/неготовність суспільства платити за ресурси біосфери.

Варто згадати, що світова спільнота в вересні 2015 року на Генеральній Асамблеї ООН схвалила 17 цілей розвитку людства до 2030 року, серед яких – забезпечення доступу до чистої води та збереження природної і культурної спадщини. Варто взяти до уваги, що в грудні 2015 року в Парижі було підписано принциповий документ щодо зменшення впливу на кліматичну систему планети. Варто також взяти до уваги, що в рамках Конвенції про біорозмаїття (Ріо-де-Жанейро, 1992) розроблено методологію екосистемного підходу (Куала-Лумпур, 2004, <https://www.cbd.int/ecosystem/>), схвалену Сторонами Конвенції. Екосистемний підхід передбачає врахування в процесі будь-якої

господарської діяльності особливостей функціонування екосистем, життєдіяльності популяцій, ценозів, біорізноманіття, мінімізуючи шкоду природному довкіллю. Україна в червні 2014 року підписала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, взявши на себе певні зобов'язання, в т.ч. в довкілній та енергетичній сферах. Важливо також пам'ятати, що одним з принципів, визначених Декларацією Ріо (1992), який орієнтує розвиток цивілізації на засадах екоімперативу, є принцип запобігання шкоди (precautionary principle). Зрештою, ще варто згадати Постанову Верховної Ради (тоді ще УРСР) 1990 р. про оголошення всієї території України зоною екологічного лиха (Відомості Верховної Ради УРСР, 1990, N 33, ст.466) і цей статус не переглядався до цього часу. Наскільки ці документи, які формують світоглядний, методологічний, правовий контекст існування сучасного людства, враховані в урядовій Програмі?

(За матеріалами НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ УКРАЇНИ)

КОНФЕРЕНЦІЇ, СЕМІНАРИ, СИМПОЗИУМИ

Семінар

«Урядова Програма розвитку гідроенергетики на період до 2026 року: регіональний рівень (басейн Південного Бугу) – точка зору експертів та громад»
м. Миколаїв, 15. 09. 2017

10:00 - 10:30 Відкриття семінару
10:30 - 10:50 Проект підняття рівня Олександрівського водосховища до відмітки +20,7 м як складова реалізації Програми розвитку гідроенергетики: аналіз впливу на довкілля.
Руслан Гаврилюк, експерт проекту, Національний екологічний центр України
10:50 - 11:10 Інструменти громадянського суспільства у прийнятті рішень щодо розвитку гідроенергетики.
Віталій Цокур, експерт проекту, Національний екологічний центр України
11:10 - 11:30 Головні засади політики ЄС у сфері сталого розвитку гідроенергетики та перспективи їх впровадження в Україні із врахуванням інтегрованого управління водними ресурсами.
Георгій Веремійчик, експерт проекту, Національний екологічний центр України

12:00 - 12:20 Водність Південного Бугу в контексті змін клімату.
Світлана Бойченко, доктор географічних наук провідний науковий співробітник Інституту геофізики НАН України
12:20 - 12:40 Національні слухання проекту підняття рівня Олександрівського водосховища до відмітки +20,7 м як інструмент ухвалення стратегічних рішень.
Ярослав Мовчан, Голова Національного екологічного центру України
12:40 - 14:00 Громадське обговорення добудови Ташлицької ГАЕС та підняття рівня Олександрівського водосховища до відмітки +20,7 м.
Модератор Інна Тимченко, кандидат технічних наук, доцент

15:00 - 17:00 Обговорення в форматі Круглого столу за темою «Шляхи та можливості екозбалансованого розвитку регіону»
Модератори:
Світлана Бойченко, доктор географічних наук провідний науковий співробітник Інституту геофізики НАН України;
Олена Мітрасова, доктор педагогічних наук, професор, завідувача кафедри екології та природокористування Чорноморського національного університету ім. Петра Могили;
Іван Мойсеєнко, доктор біологічних наук, професор, завідувач кафедри ботаніки Херсонського державного університету.
16:00 - 17:00 Підведення підсумків та прийняття резолюції семінару

ВОДНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ / ПІВДЕННИЙ БУГ

Басейн Південного Бугу (далі – П. Бугу) характеризується доволі високим антропогенним навантаженням як на водозбірну площу, так і на водні ресурси. Недостатня кількість водних ресурсів і значна їх зарегульованість призводять до зниження витрат води в нижній течії річки. Протягом останнього десятиліття зберігається стійка тенденція до зменшення водності П. Бугу зі швидкістю близько 0,15 км³/рік.

П. Буг виділяється з-поміж інших великих річок значною зарегульованістю. У басейні налічується 189 водосховищ і 9640 ставків. На руслі П. Бугу побудовано 16 водосховищ об'ємом 316 млн м³, 12 із яких використовуються для енергетичної галузі. Сумарний об'єм штучних водойм становить близько 1,5 км³. За норми стоку П. Бугу 2,8 км³ зарегульованість сягає понад 50 %, а в дуже маловодні роки (<1,4 км³) цей показник перевищує стік річки, що порушує ст. 82 Водного кодексу України.

Зарегульованість басейну призводить до збільшення безповоротних втрат поверхневих вод на випаровування – за рахунок зростання площі дзеркала води, підвищення її температури, використання для цілей енергетики тощо. Зарегульованість спричиняє підтоплення прилеглих до водосховищ територій, що супроводжується підняттям рівня ґрунтових вод та посилює втрати поверхневих вод.

Підписи до фото:

1 - Урочище Гард.
Фото О. Деркача
2 - Водограй острова Козака
Мамая (НПП "Бузький Гард",
с. Мигія). Фото О. Ігнат'єва

3 - Мигіївські пороги (НПП
"Бузький Гард", с. Мигія).
Фото О. Ігнат'єва
4 - Запорізький поріг.
Фото О. Ігнат'єва
5-6 - Краєвиди Південного
Бугу. Фото О. Ігнат'єва